รายงานผลการสำรวจฟาร์มโคนม

ศูนย์รับน้ำนมดิบ บริษัท ทีเค แดรี โกลด์ จำกัด (ศูนย์แม่ทา)

อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ระหว่างวันที่ 4 - 25 มีนาคม 2557

โดย หน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตโคนม

(Dairy Herd Health Unit)

ศูนย์แม่ทา

สำนักงานปศุสัตว์เขต 5

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

ประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเพียงพอสำหรับการเลี้ยงโคนม และในอนาคตอันใกล้จะมีการเปิดเขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมโคนมภายในประเทศเป็นอย่างมากเช่น การกำหนดเงื่อนไขการรับซื้อนมของต่างประเทศโดยใช้คุณภาพการผลิตและคุณภาพผลผลิตเป็นเงื่อนไขสำคัญ ปัญหาด้านต้นทุนการผลิตน้ำนมที่มีราคาสูงเมื่อเทียบกับต่างประเทศ ปัญหาทางด้านสุขภาพสัตว์และโรคระบาด การนำเข้านมผงจากต่างประเทศ และการเคลื่อนย้ายตัวสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์เข้าออกประเทศเพิ่มขึ้น เป็นต้น

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโคนมภายในประเทศนั้นมีมากมาย และจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขในหลายๆด้านไปพร้อมๆกัน ดังนั้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและศักยภาพในการแข่งขัน การแก้ไขปัญหาเพียงเฉพาะด้านใดด้านเดียวอาจจะไม่ใช่วิธีที่เหมาะสมนัก กรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานหลักที่ส่งเสริมการผลิตและดูแลสุขภาพโคนมจึงมีแผนการจัดตั้ง “หน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตโคนม (Herd Health Unit)” ขึ้น เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการผลิตน้ำนมที่ครบวงจรทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพและระบบสืบพันธุ์โคนม ด้านอาหารและการจัดการ ด้านคุณภาพน้ำนม รวมทั้งระบบข้อมูลฟาร์ม โดยศูนย์ดังกล่าวจะอยู่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงโคนมหนาแน่น เพื่อสามารถให้บริการได้อย่างคล่องตัว รวดเร็วและใกล้ชิด สนับสนุนให้มีการจัดการการเลี้ยงโคนมอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเป็นศูนย์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านโคนมให้แก่เกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรโคนมจากการบริหารจัดการอาหารสัตว์ที่ถูกต้องเหมาะสม ป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพและระบบสืบพันธุ์ และการคัดทิ้งแม่โคผลผลิตต่ำหรือมีปัญหา ซึ่งเป็นการสร้างความแข็งแกร่งของอาชีพการเลี้ยงโคนม เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันการผลิตน้ำนม เพื่อรองรับข้อกำหนดทางการค้าเสรีระหว่างประเทศ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตน้ำนมของเกษตรกรทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพโดยการพัฒนาระบบการจัดการฟาร์มให้มีประสิทธิภาพ มีการป้องกันโรคที่ดี สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริม ดูแลสุขภาพและผลผลิตโคนมระหว่างภาครัฐ เกษตรกร และสหกรณ์โคนม มีระบบการตรวจสอบย้อนกลับและฐานข้อมูลที่มีการปรับข้อมูลเป็นปัจจุบันและสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภค

การดำเนินการอันดับแรกของหน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตโคนม คือการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของฟาร์มโคนม โดยกรมปศุสัตว์ ได้มีนโยบายให้นายสัตวแพทย์ประจำศูนย์ฯ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยมีเป้าหมายให้ครบทุกฟาร์ม

การสำรวจข้อมูลฟาร์มโคนมที่ส่งน้ำนมดิบที่ศูนย์รับน้ำนมดิบบริษัททีเค แดรี โกลด์ จำกัด อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ระหว่างวันที่ 4-25 มีนาคม 2557 โดยมีฟาร์มโคนมที่ได้รับการสำรวจทั้งหมด 94 ฟาร์มในพื้นที่ 2 ตำบล ได้แก่ ต.ทาปลาดุก อ.แม่ทา จ.ลำพูน และ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลำพูน สำนักงานปศุสัตว์อำเภอแม่ทา สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานปศุสัตว์อำเภอแม่ออน ศูนย์รับน้ำนมดิบบริษัททีเค แดรี โกลด์ จำกัดและเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเป็นอย่างดี ทำให้การทำงาน สำเร็จไปได้ด้วยดี คณะผู้ทำงาน จึงใคร่ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้จัดทำ

น.สพ. คมป่าน บัวไพจิตร

น.สพ. ธนกร ร่มโพธิ์

หน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตโคนม (Dairy herd health unit) ศูนย์แม่ทา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
องค์ประกอบที่ 1 : ข้อมูลครัวเรือน	1-3
ข้อมูลพื้นฐาน (ฟาร์มโคนมทั้งหมด 94 ฟาร์ม)	1
ที่ตั้งของฟาร์ม	1
ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม	2
ข้อมูลครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม	3
ข้อมูลการใช้ที่ดิน	3
องค์ประกอบที่ 2 : การจัดการฟาร์มโคนมและผลผลิตน้ำนม	4-7
ข้อมูลจำนวนโคนม	4
รูปแบบการเลี้ยงโคนม	4
การจัดการอาหารข้น	6
การจัดการอาหารหยาบ	6
สุขศาสตร์การรีดนม	7
ข้อมูลปริมาณและคุณภาพน้ำนมดิบ	7
องค์ประกอบที่ 3 : ห่วงโซ่การตลาดและการตลาดของน้ำนม	8
องค์ประกอบที่ 4 : การดูแลสุขภาพและงานบริการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม	8-10
การรักษาพยาบาลโคนม	8
การจัดการระบบสืบพันธุ์	9
การควบคุมป้องกันโรคระบาด	10
องค์ประกอบที่ 5 : การพัฒนาความรู้ การฝึกอบรม และความต้องการการบริการ	10-12
ความมั่นใจในการจัดการอาหารเลี้ยงโคนม	10
การอบรมสัมมนาและหัวข้อที่ต้องการจากการอบรม	11
สิ่งที่ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ	11

รายงานผลการสำรวจฟาร์มโคนม

ศูนย์รับน้ำนมดิบ บริษัททีเค แดรี โกลด์ จำกัด อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

โครงการหน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตโคนม กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

องค์ประกอบที่ 1 : ข้อมูลครัวเรือน

ข้อมูลพื้นฐาน (ฟาร์มโคนมทั้งหมด 94 ฟาร์ม)

1. จำนวนฟาร์มโคนมในตำบลทาปลาดุก 69 ฟาร์ม คิดเป็น 73.40% และในตำบลแม่ทา 25 ฟาร์ม คิดเป็น 26.59% (ตามภาพที่ 1)
2. จำนวนฟาร์มโคนมที่ได้มาตรฐานฟาร์มโคนม 27 ฟาร์ม คิดเป็น 28.72%

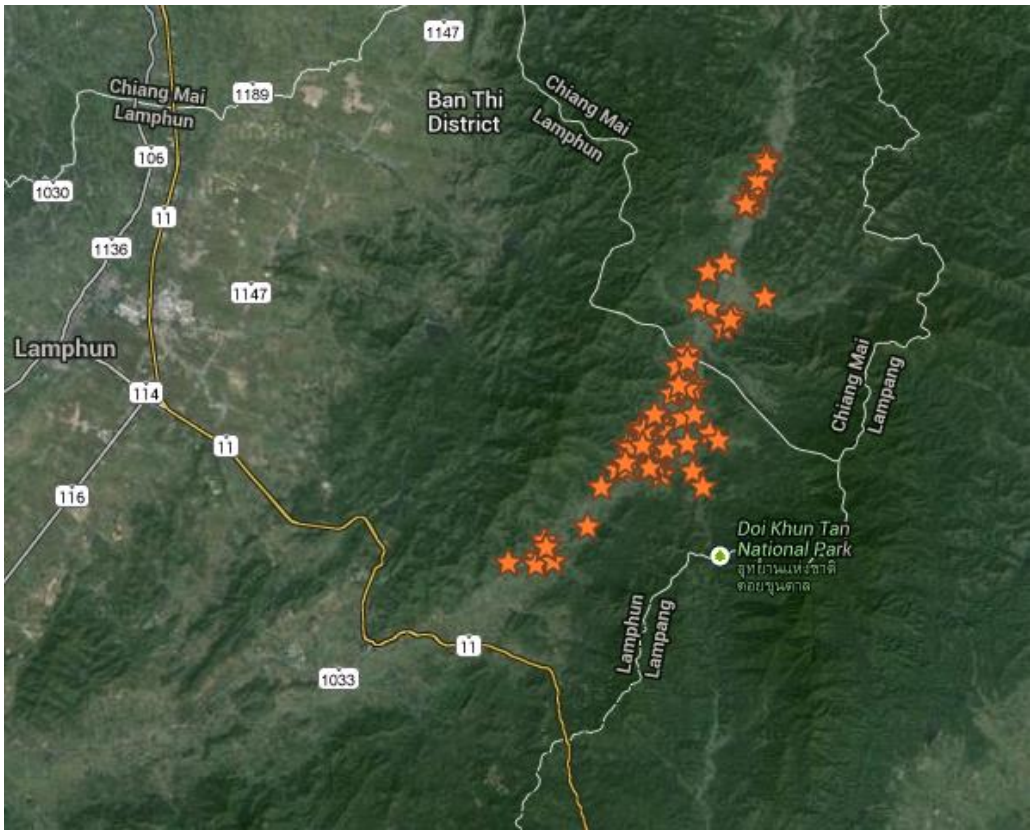

ภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งของฟาร์ม (พิกัดรูปดาวคือที่ตั้งของแต่ละฟาร์ม

ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชาย 67 คน คิดเป็น 71.27% และเพศหญิง 27 คน คิดเป็น 28.72% โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 44 ปี และมีประสบการณ์เลี้ยงโคนมเฉลี่ยประมาณ 8 ปี และจำนวนผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในฟาร์มที่ 74.47% โดยเป็นเจ้าของฟาร์มที่ 95.74%
2. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาจากชั้นประถมศึกษาที่ 56.38% ซึ่งส่วนมากไม่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนมเลยที่ 96.81% (กราฟที่ 1)

กราฟที่ 1 แสดงพื้นฐานการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

3. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลี้ยงโคนมจากการตั้งตัวด้วยตนเอง (ไม่ได้รับมรดก) 86.17% และเปลี่ยนอาชีพมาจากอาชีพอื่น 79.79% ส่วนจะมีลูกหลานมาเลี้ยงต่อหรือไม่ ส่วนใหญ่จะตอบว่าไม่แน่ใจที่ 50%

ภาพที่ 2 แสดงการตอบแบบสอบถามของเกษตรกร

ข้อมูลครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

จำนวนประชากรในครอบครัวผู้เลี้ยงโคนมมีทั้งหมด 382 คน จาก 94 ครัวเรือน

1. เพศชายมีสัดส่วนที่ 47.64% และ เพศหญิงมีสัดส่วนที่ 52.36%
2. เพศชายและเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 18-60 ปี มีสัดส่วนที่มากที่สุดที่ 34.82 และ 35.60% ตามลำดับ (รวมเป็น 70.42%) (กราฟที่ 2)
3. รายได้ของครอบครัวผู้เลี้ยงโคนม ส่วนใหญ่มาจากการเลี้ยงโคนมเป็นหลักที่ 93.62%
4. แรงงานในครอบครัวมีค่าเฉลี่ยที่ 2.24 คน และแรงงานที่เป็นลูกจ้างมีค่าเฉลี่ยที่ 1.04 คน

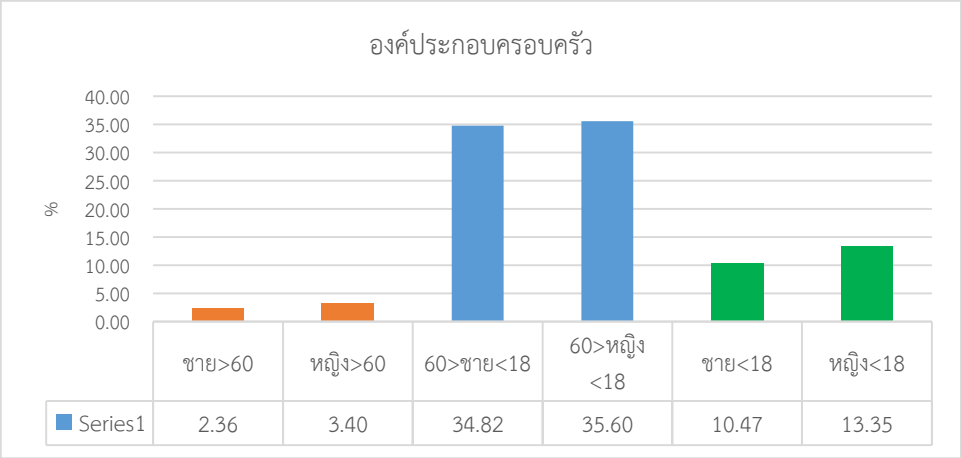

กราฟที่ 2 แสดงองค์ประกอบครอบครัว

ข้อมูลการใช้ที่ดิน

รูปแบบการใช้ที่ดิน แยกเป็นพื้นที่ใช้เลี้ยงโคและพื้นที่ปลูกพืชอาหารหยาบ ดังนี้ (แผนภูมิที่ 1)

1. **พื้นที่ใช้เลี้ยงโค**

   1.1 ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของเองที่ 89.36% และมีที่ดินเป็นของตัวเองเฉลี่ยที่ 1.71 ไร่

2. **พื้นที่ปลูกพืชอาหารหยาบ**

   2.1 ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของเองที่ 86.17 % และมีที่ดินเป็นของตัวเองเฉลี่ยที่ 5.30 ไร่

3. พื้นที่ใช้เลี้ยงโคทั้งหมด (ตัวเอง+คนอื่น+เช่า) รวมเป็น 152.75 ไร่
4. พื้นที่ปลูกพืชอาหารหยาบ (ตัวเอง+คนอื่น+เช่า) รวมเป็น 474.75 ไร่

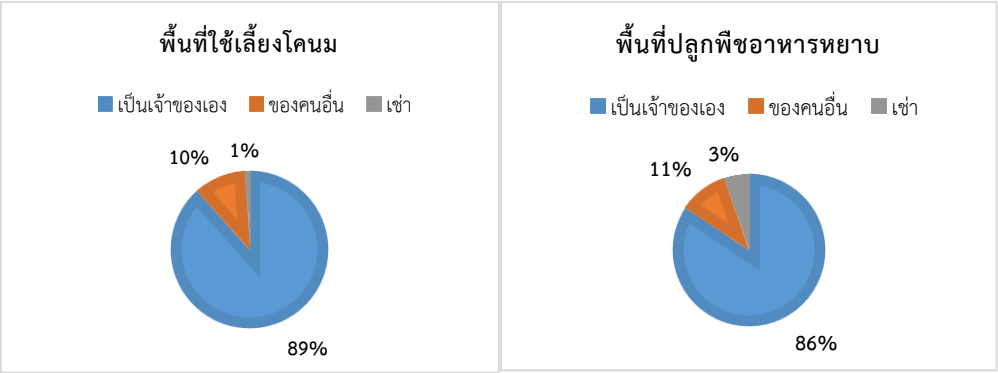

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบครอบครัว

องค์ประกอบที่ 2 : การจัดการฟาร์มโคนมและผลผลิตน้ำนม

ข้อมูลจำนวนโคนม

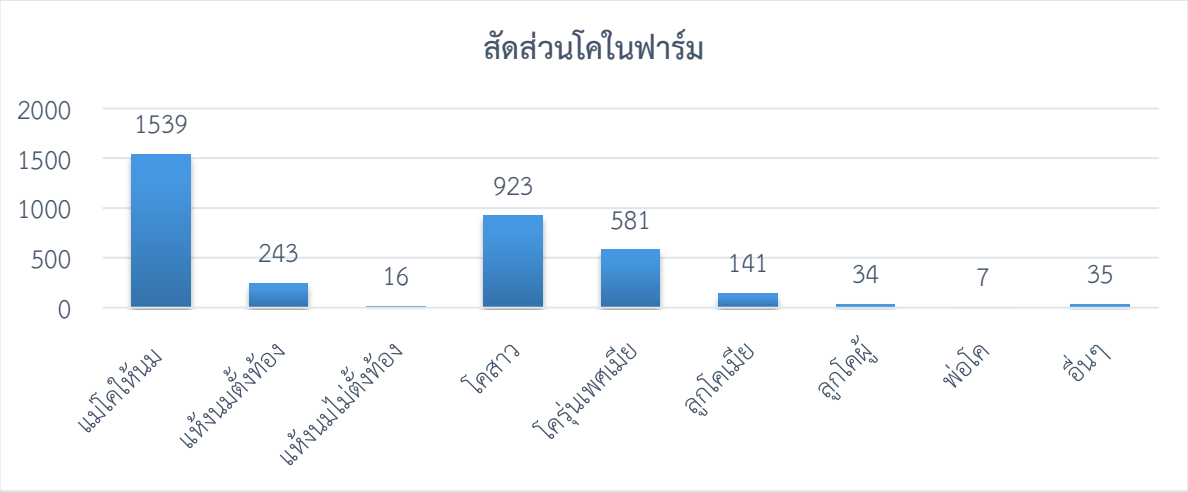

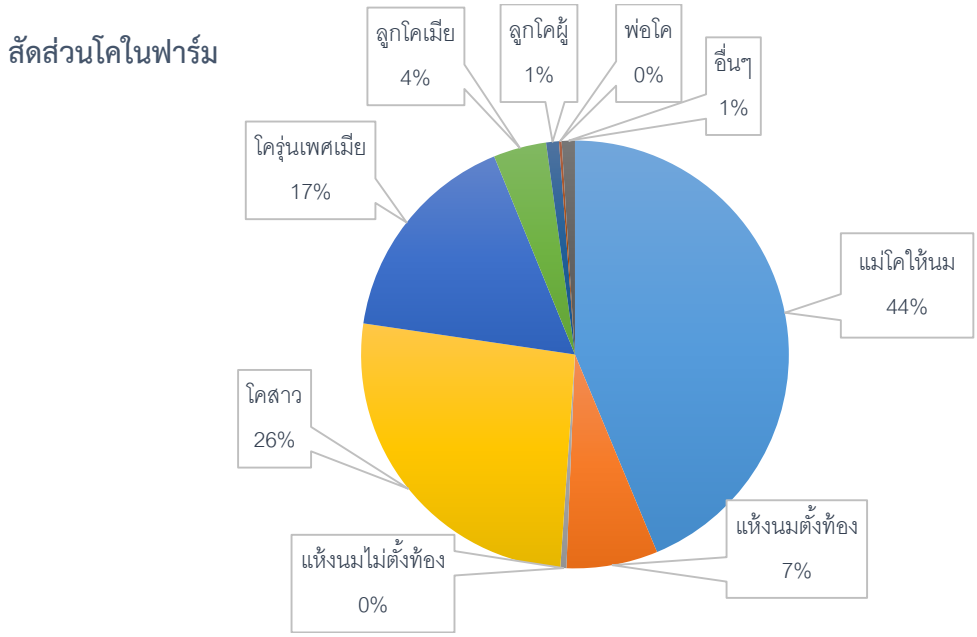

กราฟที่ 3 และแผนภูมิที่ 2 แสดงสัดส่วนโคนมในฟาร์ม

จากกราฟแท่งและแผนภูมิวงกลมแสดงให้เห็นว่า โคนมทั้งหมดมี 3517 ตัว เมื่อแยกเป็นสัดส่วนจะพบว่า โคให้นมมีสัดส่วนที่ 44% และโคดรายมีสัดส่วนที่ 7% (แห้งนมท้อง+ไม่ท้อง) ส่วนโคทดแทนมีสัดส่วนที่ 47% (ลูกโค+โครุ่น+โคสาว) (กราฟที่ 3 และแผนภูมิที่ 2)

รูปแบบการเลี้ยงโคนม

ฟาร์มส่วนใหญ่มีรูปแบบการเลี้ยงโคนมแบบปล่อยอิสระและมีที่บังแดดที่ 56.38% ที่ตั้งฟาร์มโคนมกระจุกตัวรวมกัน ทำให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ ที่ตั้งฟาร์มทุกฟาร์มอยู่ห่างจากตลาดนัดค้าสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ แต่มีฟาร์ม 12.77% มีที่ตั้งรั้วติดกับฟาร์มโคเนื้อและมีฟาร์ม 14.89% ห่างจากฟาร์มสุกรน้อยกว่า

500 เมตร ซึ่งควรมีการเข้มงวดด้าน Biosecurity เป็นพิเศษ ฟาร์ม 56.38% ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นหรือสระน้ำในฟาร์ม ร่วมกับการใช้น้ำประปา 57.45%

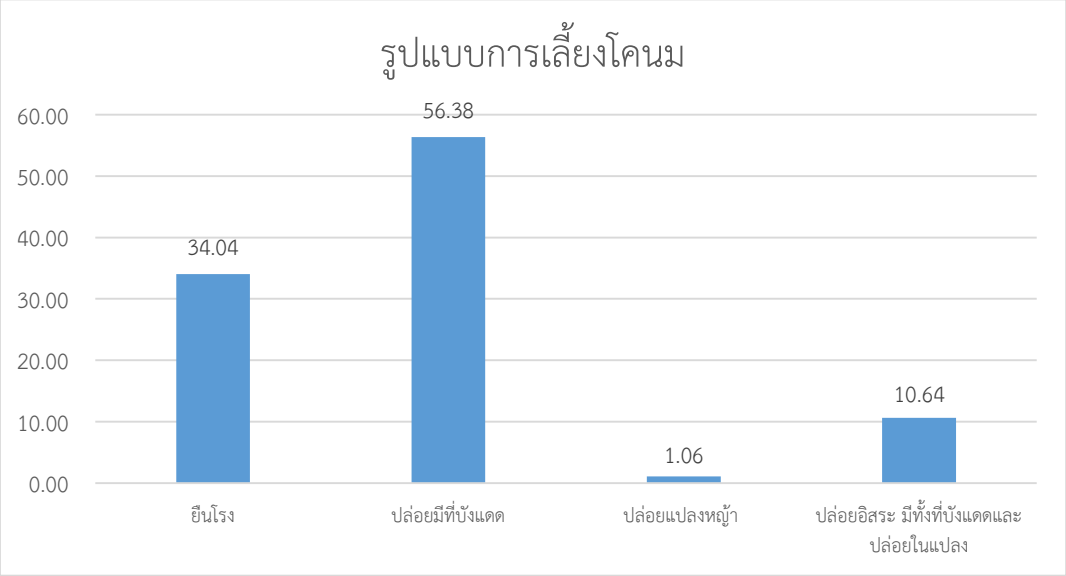

กราฟที่ 4 แสดงรูปแบบการเลี้ยงโคนม

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบของฟาร์ม ส่วนมากยังไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของฟาร์มมาตรฐาน และฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานส่วนใหญ่ ไม่รักษาสภาพของฟาร์มให้เป็นไปตามมาตรฐาน อีกทั้งยังมีการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นในฟาร์มโคนม เช่น สุนัข ไก่ แมว สุกร ในฟาร์ม ซึ่งสัตว์เหล่านี้ อาจเป็นพาหะนำโรคสู่โคนมได้

ภาพที่ 3 แสดงรูปแบบการเลี้ยงโคนม

การจัดการอาหารข้น

การจัดการอาหารข้นของเกษตรกรในพื้นที่ พบว่าทุกฟาร์มซื้ออาหารสำเร็จมาใช้ มีเพียง 4.26% เท่านั้นที่ผสมอาหารข้นให้ร่วมกับการให้อาหารข้นสำเร็จรูป และใช้ ฝุ่นข้าวโพด ข้าวโพดป่น กากถั่วเหลืองและรำอ่อนเพื่อเสริมคุณค่าทางโภชนาการและฟาร์ม 90.43% ซื้ออาหารข้นที่ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบจัดมาจำหน่าย

การให้อาหารข้นที่มี % โปรตีนแตกต่างกันพบว่าส่วนใหญ่จะให้เหมือนกันที่ 95.74% และการให้ปริมาณอาหารตามปริมาณน้ำนมพบว่ามีฟาร์ม 75.53% ที่ทำตามดังกล่าวข้างต้น

ภาพที่ 4 แสดงการอาหารข้น

การจัดการอาหารหยาบ

เกษตรกรใช้ต้นข้าวโพด เปลือกข้าวโพด และหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 เป็นอาหารหยาบหลักของโคนม (ตามลำดับ) (กราฟที่ 5) มีแหล่งอาหารหยาบทั้งในและนอกพื้นที่ โดยฟาร์ม 54.26% มีอาหารหยาบให้โคกินอย่างเพียงพอ แต่มีบางส่วน คือ 44.68% ไม่สามารถจัดหาอาหารหยาบให้โคนมได้เพียงพอตลอดทั้งปี ทั้งนี้เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายค่าอาหารหยาบเฉลี่ยทั้งปี 136,278 บาทโดยประมาณ

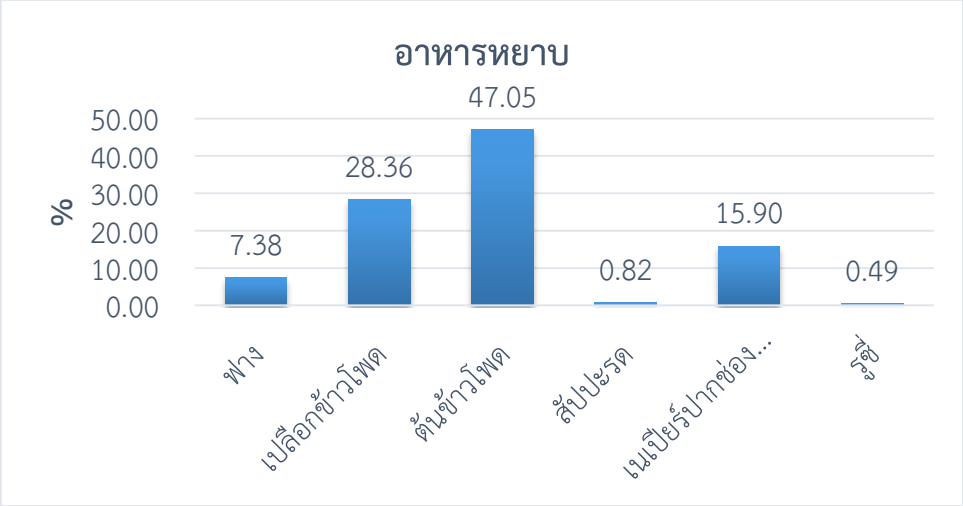

กราฟที่ 5 แสดงสัดส่วนอาหารหยาบ

ภาพที่ 5 แสดงการจัดการอาหารหยาบ

สุขศาสตร์การรีดนม

ทุกฟาร์มมีการรีดนมด้วยเครื่องรีดนม โดย 91.49% มีการอาบน้ำโคก่อนรีดนม และทุกฟาร์มทำความสะอาดเต้านมก่อนรีดทุกครั้ง โดยใช้น้ำเปล่า/น้ำอุ่น 42.55% และใช้คลอรีน 57.45% สำหรับการทำความสะอาดเต้านม ส่วนมาก (71.28%) ใช้ผ้าเช็ดเต้านมร่วมกันหลายตัว และประมาณครึ่งหนึ่ง (55.32%) ไม่มีการทำความสะอาดหัวรีด/จุ่มน้ำยาจุ่มหัวรีดก่อนรีดนมโคตัวใหม่ แต่ส่วนใหญ่มีการใช้น้ำยาจุ่มหัวนมภายหลังรีดนมเสร็จที่ 84.04%

ภาพที่ 6 แสดงสุขศาสตร์การรีดนม

ข้อมูลปริมาณและคุณภาพน้ำนมดิบ

ผลผลิตน้ำนมดิบเฉลี่ยของฟาร์มอยู่ที่ 12.52 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อย (13 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน) ทั้งนี้ อาจเกิดจากข้อมูลผลผลิตน้ำนมของเดือนที่ไปเก็บข้อมูล (กุมภาพันธ์ 2557) เป็นช่วงที่โคนมขาดแคลนอาหารหยาบคุณภาพดี จากการสอบถามข้อมูล พบว่าเกษตรกว่า 91.50% มีแผนในการเพิ่มปริมาณผลผลิต ด้วยการใช้โคทดแทนในฟาร์ม การปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการฟาร์ม และการซื้อโคสาวตั้งท้องเพิ่ม ตามลำดับ

เกษตรกรส่วนมาก (92.55%) เข้าใจการให้เกรดน้ำนม จากการสอบถามพบว่าส่วนใหญ่ เกรดน้ำนมของฟาร์มอยู่ที่ เกรด 1 (79.79%) มีค่าเซลล์โซมาติกเฉลี่ยของฟาร์มประมาณ 283,576 เซลล์ต่อซีซีน้ำนม สำหรับการใช้น้ำยา CMT เพื่อตรวจคุณภาพน้ำนมเบื้องต้นพบว่าส่วนใหญ่ 74.47% จะใช้เมื่อมีปัญหาเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามมีเกษตรกร 85.11% เข้าใจเกี่ยวกับคุณภาพน้ำนม แต่ส่วนมากไม่ทราบหรือจำค่าต่างๆที่

เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบน้ำนมและคุณภาพน้ำนมไม่ได้ โดยให้เหตุผลว่าการใช้วิธีแจ้งผ่านการติดประกาศที่ศูนย์ เป็นวิธีที่ไม่สะดวกมากนัก เพราะบางครั้งมีผู้มาส่งน้ำนมจำนวนมาก จึงไม่มีเวลาดูรายละเอียดมากนัก หรือบางทีให้คนอื่น (คนที่ไม่ถูกสัมภาษณ์) ไปส่งน้ำนมแทนเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่สามารถจดจำค่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ ดังนั้น ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ ควรแจ้งรายละเอียดคุณภาพน้ำนมแก่เกษตรกรโดยตรง และมีการให้ความรู้เกี่ยวกับคุณภาพและองค์ประกอบของน้ำนมเพื่อให้เกษตรตระหนักถึงการพัฒนาคุณภาพน้ำนมดิบของตนเองต่อไป

<u>องค์ประกอบที่ 3 : ห่วงโซ่การตลาดและการตลาดของน้ำนม</u>

เกษตรกรทั้งหมด ส่งน้ำนมให้กับศูนย์รับน้ำนมดิบ บ.ทีเค แดรี โกลด์ จำกัด อ.แม่ทา เพียงแห่งเดียว โดยระยะทางจากฟาร์มถึงศูนย์รับน้ำนมดิบเฉลี่ยอยู่ที่ 5.33 กิโลเมตร ใช้เวลาเฉลี่ย 10 นาทีในการขนส่งน้ำนมดิบ(ข้อมูลจากการประมาณของเกษตรกร) และร้อยละ 69.15 ไม่มีปัญหาในการขายน้ำนม ซึ่งปัญหาที่พบในการขายน้ำนมทั้งหมดเกิดจากปัญหาคุณภาพของน้ำนมดิบ นอกจากนั้นยังพบปัญหาการได้เงินจากการขายน้ำนมล่าช้ากว่า 21.28%

บริษัทมีระบบเพิ่มราคาการรับซื้อน้ำนมตามคุณภาพน้ำนมที่ดี ซึ่งเกษตรกรกว่า 95.74% ทราบถึงเงื่อนไขที่บริษัทฯ ใช้ในการบอกระดับคุณภาพน้ำนม ดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม มาตรฐานราคาน้ำนมตามปกตินั้น ยังมีเกษตรกรที่ไม่รู้เป็นจำนวน 39.36% ดังนั้นบริษัทควรกำชับเรื่องนี้ให้แก่เกษตรกรเป็นอย่างดี

จากการสอบถามข้อมูล พบว่าเกษตรกร ได้รับบริการงานส่งเสริม อาหาร ยารักษาโค ของใช้ภายในฟาร์ม และเงินกู้จากทางบริษัท ซึ่งเกษตรกร 69.15% มีหนี้สิน ซึ่งในจำนวนนี้ 7.45% กู้เงินจากทางบริษัทเพื่อใช้ในกิจการที่เกี่ยวข้องโคนมกว่า 55.32 % โดยมีหนี้สินเฉลี่ยอยู่ที่ 212,094.34 บาท

<u>องค์ประกอบที่ 4 : การดูแลสุขภาพและงานบริการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม</u>

การรักษาพยาบาลโคนม

เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.94) ทำการรักษาโคนมโดยมีการฉีดยาต่างๆ เช่น วิตามิน ยาลดการอักเสบ ยาถ่ายพยาธิ รวมถึงยาปฏิชีวนะในฟาร์มด้วยตนเอง ซึ่งมีโอกาสที่จะมียาตกค้างในน้ำนมได้สูงมาก อีกทั้งเกษตรกรบางส่วน มีการซื้อยารักษาโคนมจากแหล่งอื่นๆ ซึ่งอาจมียาที่ห้ามใช้ในสัตว์ได้ ศูนย์รับน้ำนมควรมีการตรวจสอบยาตกค้างในน้ำนมอย่างเคร่งครัด และมีการแจ้งเกษตรกรให้ตระหนักถึงเรื่องนี้ นอกจากนี้ถ้าเกษตรกรรักษาไม่ได้ ผู้ที่จะมาทำการรักษาให้ต่อไปคือ เจ้าหน้าที่รัฐ (หมอผสมเทียม) สัตวบาลประจำศูนย์รวมนม อาสาปศุสัตว์และสัตวบาลเอกชน ตามลำดับ (กราฟที่ 6)

การถ่ายพยาธิในฟาร์มของเกษตรกรพบว่ามีฟาร์มที่มีโปรแกรมถ่ายพยาธิเป็นปกติที่ 67.02% ซึ่งเกือบทั้งหมด (94.68%) จะมีการงดส่งนมเมื่อมีการถ่ายพยาธิให้แก่แม่โครีดนมที่เตรียมแห้งนม

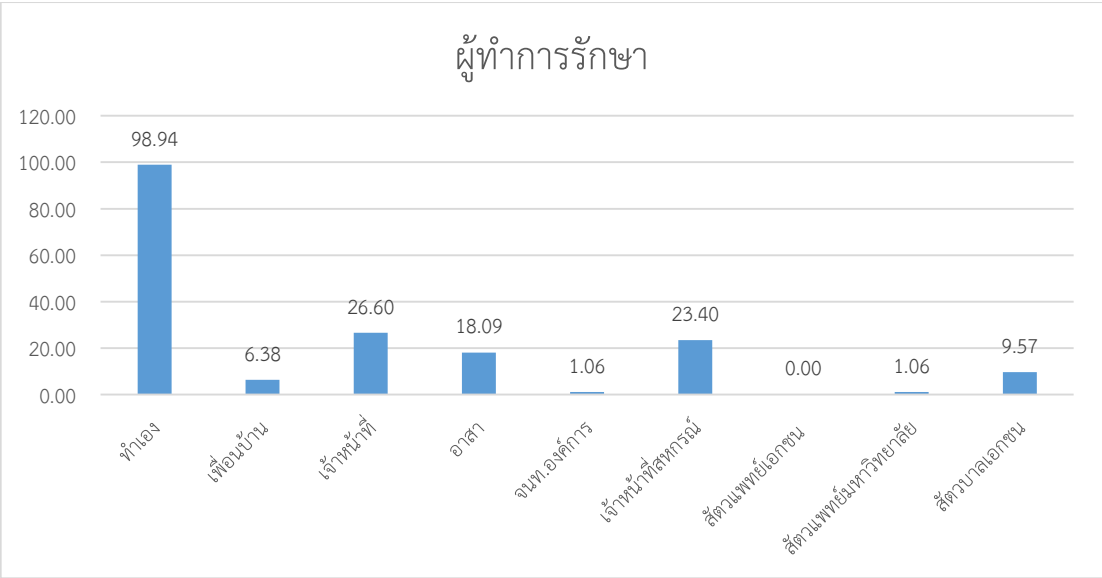

กราฟที่ 6 แสดงสัดส่วนผู้มาทำการรักษาโคนม

สำหรับปัญหาด้านสุขภาพทั่วไปพบว่า อาการโรคเต้านมอักเสบในช่วง 3 เดือนก่อนสอบถามพบเจอในฟาร์มกว่า 51.06% ส่วนการรักษานั้นจะเน้น 2 อย่างคือ ฉีดยาเข้ากล้ามเนื้อและการสอดยาเข้าทางหัวนม (76.60%) หรืออาจมีการใช้ Bis-cream หรือยาหม่องผสานควบคู่ไปกับการนวดเต้านมเพื่อลดอาการเต้านมอักเสบแบบแสดงอาการ ส่วนการป้องกันนั้นมีการใช้ทั้งยาจุ่มหัวนม ยาดรายและการบำรุงรักษาเครื่องรีดนมในเปอร์เซ็นต์ที่สูงกว่าร้อยละ 85 และสำหรับปัญหาเรื่องขาและกีบ พบว่า มีปัญหาอยู่ที่ 30.85%และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยกับการดูแลรักษากีบกว่า 67.2%

ภาพที่ 7 แสดงตู้ยาที่ใช้ภายในฟาร์ม

การจัดการระบบสืบพันธุ์

การจัดการระบบสืบพันธุ์ของโคนมในฟาร์มพบว่า 98.94% ใช้วิธีการผสมเทียม ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 81.47 บาทต่อครั้ง และหากใช้น้ำเชื้อที่ไม่ใช่ของกรมปศุสัตว์จะมีค่าใช้จ่ายสำหรับค่าน้ำเชื้ออีกประมาณ 184.63 บาท ซึ่งบุคคลที่ทำการผสมเทียมคือสัตวบาลประจำศูนย์รวมนม เจ้าหน้าที่ผสมเทียมของกรมปศุสัตว์ อาสาปศุสัตว์ ตามลำดับ ส่วนการสังเกตอาการเป็นสัดพบว่าการสังเกตแบบไม่เป็นกิจวัตรกับสองครั้งต่อวันมีจำนวนมากสุดที่ 34.04 และ 36.11 % ตามลำดับ (แผนภูมิที่ 3)

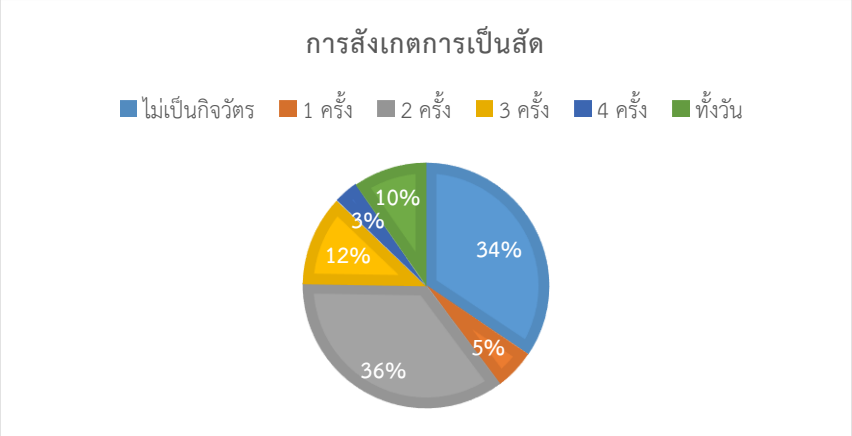

แผนภูมิที่ 3 แสดงสัดส่วนการสังเกตการเป็นสัด

การควบคุมป้องกันโรคระบาด

ด้านการควบคุมป้องกันโรคระบาด ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา มีโรคระบาดคือ โรคปากและเท้าเปื่อย เกิดขึ้นในฟาร์มของเกษตรกร จำนวน 1 ฟาร์มจาก 94 ฟาร์ม (1.06%) (จากการสอบถามเกษตรกร) ทางศูนย์รับน้ำนม มีการประสานงานกับสำนักงานปศุสัตว์ เพื่อจัดหาและแจกจ่ายวัคซีนให้แก่เกษตรกร จึงส่งผลให้โคนมที่มีอายุ 4 เดือนขึ้นไป ได้รับการฉีดวัคซีนครอบคลุมถึง 88.30% แต่ในการฉีดวัคซีนซึ่งเกษตรกรทั้งหมดทำการฉีดเอง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมของบริษัท ควรบอกปริมาณ วิธีฉีดและวิธีการเก็บรักษาวัคซีนให้แก่เกษตรอย่างละเอียด

นอกจากนี้ทางศูนย์ฯ อาจต้องมีส่วนช่วยในการกำชับเกษตรกรให้ระมัดระวังการนำโคทดแทนจากที่อื่นเข้ามาในฟาร์ม เพราะจากการสอบถาม พบว่า มีเกษตรกรกว่า 45.74% มีการนำโคจากที่อื่นเข้ามาทดแทนในฟาร์ม และในจำนวนนี้กว่า 72.09% ไม่แน่ใจว่าโคนมที่นำเข้ามาเลี้ยงใหม่ มาจากฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคที่ดีและปลอดจากโรคระบาด และร้อยละ 36.17% ไม่ได้แยกโคที่นำมาใหม่ก่อนนำเข้าฝูง หรือแยกน้อยกว่า 1 สัปดาห์ ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดโรคระบาดในฟาร์มโคนมของเกษตรกรได้

<u>องค์ประกอบที่ 5 : การพัฒนาความรู้ การฝึกอบรม และความต้องการการบริการ</u>

ความมั่นใจในการจัดการอาหารเลี้ยงโคนม

เกษตรกร 42.55% มีความมั่นใจในการจัดการอาหารเลี้ยงโคนมในระดับพอใช้ รองลงมาเป็นระดับ ดี (34.04%) ดีมาก (17.02%) และต้องการพัฒนา (6.38%) ตามลำดับ (กราฟที่ 7)

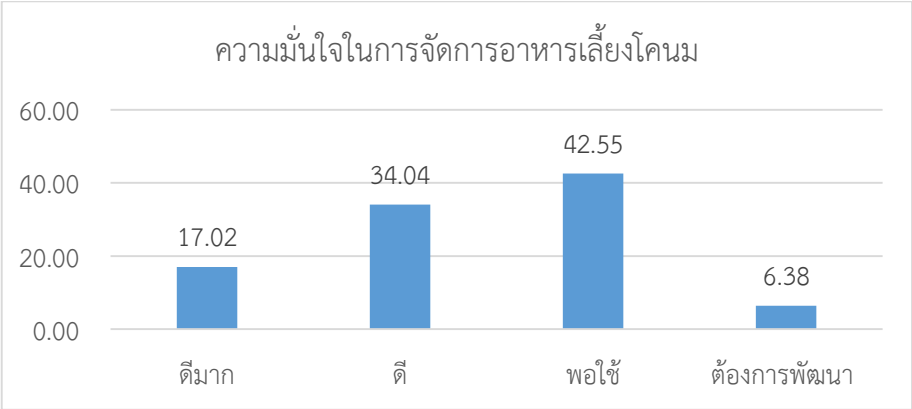

กราฟที่ 7 แสดงข้อมูลความมั่นใจในการจัดการอาหารเลี้ยงโคนม

การอบรมสัมมนาและหัวข้อที่ต้องการจากการอบรม

จากการสอบถาม พบว่าเกษตรกรและบุคลากรในฟาร์มได้รับการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมทั้งสิ้น 85.11% โดยมีการอบรมเฉลี่ยที่ 2.55 ครั้ง และได้รับความรู้ในการเลี้ยงโคนมจากเจ้าหน้าที่ผสมเทียม กรมปศุสัตว์ (90.43%) เกษตรกรเพื่อนบ้าน (88.30%) และศึกษาด้วยตัวเอง (81.91%) ตามลำดับ นอกเหนือจากที่ได้รับการอบรมมา เกษตรกร อยากได้รับความรู้เพิ่มเติมในด้านปัญหาระบบสืบพันธุ์ การปรับปรุงสายพันธุ์ การพัฒนาคุณภาพน้ำนม การจัดการฟาร์ม การรักษาพยาบาลสัตว์เบื้องต้น การผสมเทียม การจัดการอาหารหยาบ ฯลฯ ทั้งนี้สอดคล้องกับปัญหาหลักของฟาร์ม 3 อันดับแรก คือปัญหาระบบสืบพันธุ์ (40.98%) ปัญหาผลผลิตน้ำนมต่ำ (17.53%) และปัญหาขาดแคลนอาหารหยาบ (17.02%) ดังแผนภูมิที่ 4

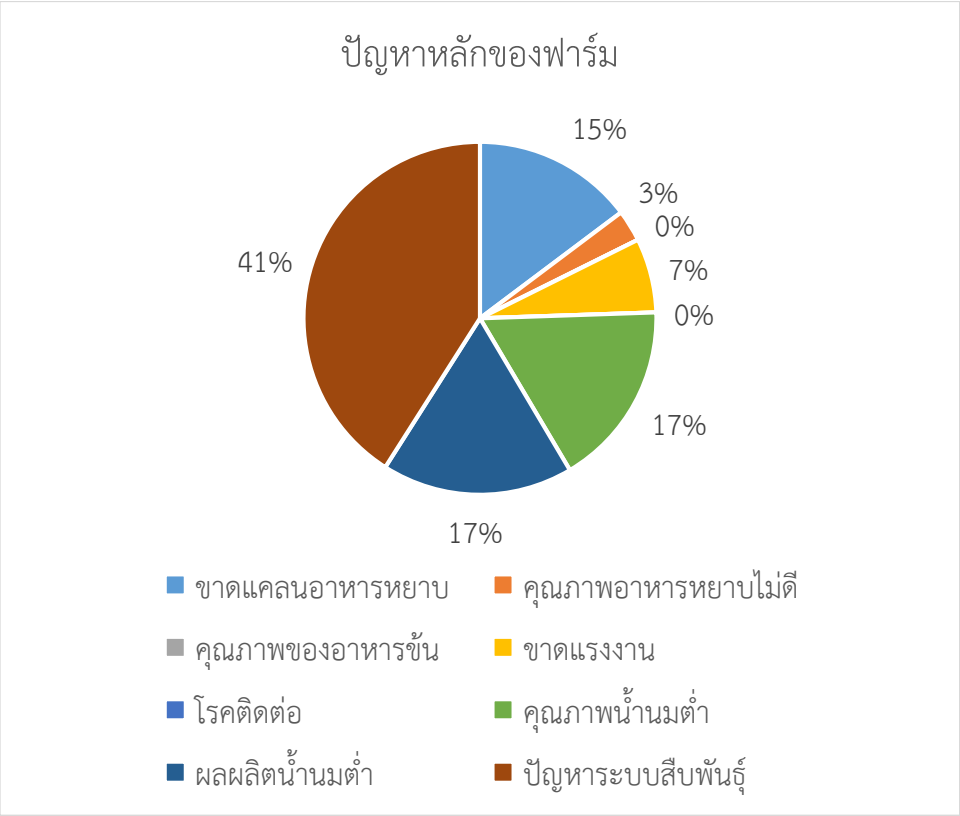

แผนภูมิที่ 4 แสดงปัญหาหลักของฟาร์ม

สิ่งที่ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ

จากการสอบถามพบว่าเกษตรกรจำนวน 94 คน ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐมากที่สุดในเรื่องราคารับซื้อน้ำนมดิบที่ 73.40% รองลงมาเป็นการลดต้นทุนการผลิตที่ 51.06% และอันดับที่สามคือการรักษาพยาบาลสัตว์ที่ 32.98% (กราฟที 8)

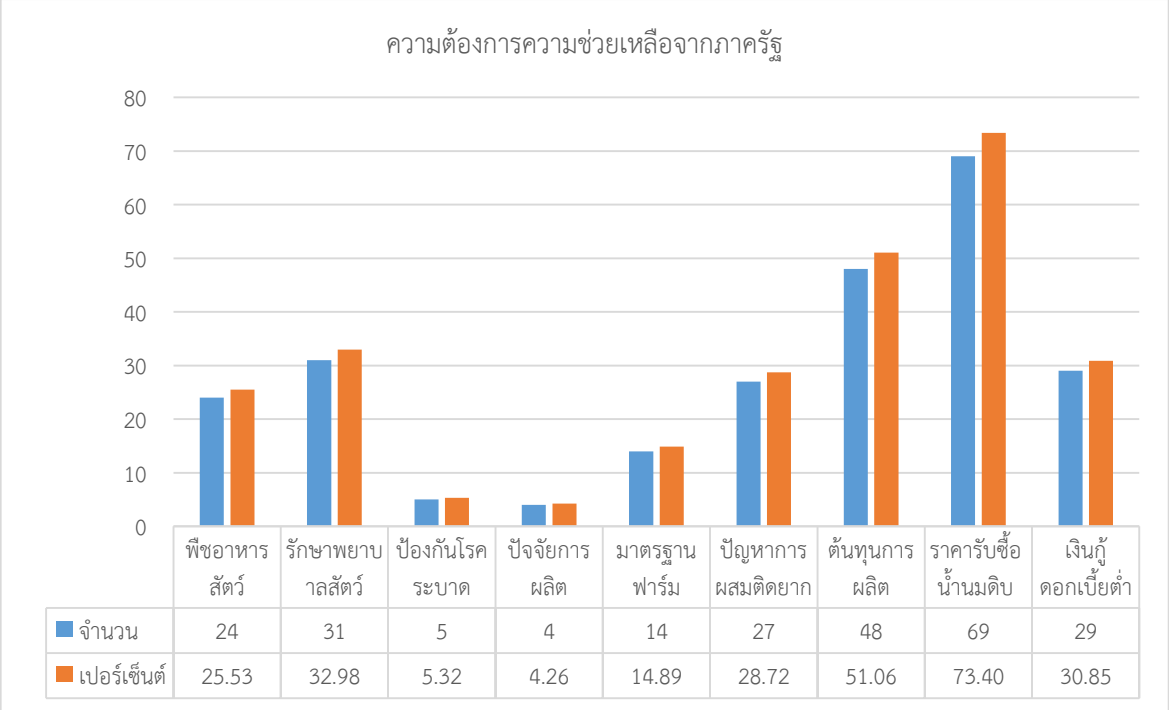

กราฟที่ 8 แสดงความต้องการช่วยเหลือจากภาครัฐ

ส่วนด้านอื่น ๆ ที่ต้องการเพิ่มเติมไปจากหัวข้อ มีดังนี้คือ

- ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผสมเทียม
- อยากให้มีนายสัตวแพทย์ สัตวบาลมาให้บริการ
- ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลสัตว์ใหญ่ในเขตอำเภอที่มีการเลี้ยงโคนม
- วัคซีนไม่เพียงพอกับจำนวนโคนมในฟาร์ม
- ขาดแคลนน้ำเชื้อ
- การทำบัตรประจำตัวสัตว์,เบอร์หู NID ล่าช้า
- ไม่มีพื้นที่ปลูกอาหารหยาบและต้องการการจัดสรรพื้นที่ให้เกษตรกรเช่าเพื่อปลูกพืชอาหารสัตว์
- ส่งเสริมการติดตั้งระบบ Biogas ภายในฟาร์ม
- ขาดแคลนสาธารณูปโภค (น้ำ ประปา ไฟฟ้า)